

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

William Frederik Ahringberg

Två reformer senare

En granskning av bestämmelserna om företagsbot

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Sanja Bogojević

Termin: VT23

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Metod och material.....	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Disposition.....	6
2 REGLERINGEN AV FÖRETAGSBOT.....	7
2.1 Regleringen i allmänhet.....	7
2.2 36 kap. 7 § brottsbalken	7
2.3 36 kap. 8 § brottsbalken	11
2.4 36 kap. 9 § brottsbalken	13
2.5 36 kap. 10 § brottsbalken	14
2.6 36 kap. 10 a § brottsbalken	17
3 TILLÄMPNINGEN AV BESTÄMMELSERNA OM FÖRETAGSBOT	18
3.1 Göta hovrätt B 919-22	18
3.2 Svea hovrätt B 4598-22.....	19
3.3 Göta hovrätt B 2369-22	19
3.4 Hovrätten för Övre Norrland B 408-22	20
3.5 Hovrätten för Västra Sverige B 6217-21.....	21
3.6 Göta hovrätt B 3798-21	21
3.7 Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22.....	22
3.8 Hovrätten för Nedre Norrland B 405-22	22
3.9 Svea hovrätt B 9595-22.....	23
3.10 Svea hovrätt B 11833-21	24
3.11 Svea hovrätt B 7067-22.....	24
3.12 Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22.....	25

3.13	Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21	25
4	ANALYS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	26
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	27
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	28

Summary

A corporate fine is a financial sanction that was introduced on 1 July 1986 with the aim of more efficiently combating crimes committed in the operations of corporations. The sanction typically functions as a complement to other criminal sanctions. The provisions on corporate fines are found mainly in Chapter 36 of the Swedish Penal Code, of which Sections 7 to 10 a are the most essential. Section 7 specifies the requirements that must be met in order to impose a corporate fine. Sections 8 to 10 regulate the size of the corporate fine. Section 10 a, finally, is a special prosecution rule. Overall, the investigation shows that the regulations constitute a well-structured regulatory framework, with clear steps. This can be explained by the reforms of the regulatory framework that were carried out in the 2000s and 2020s. Having said this, precedent court practice would contribute to an even clearer regulatory framework. Regarding the application of the regulations, the courts generally do not seem to have any major difficulties in applying them, according to the review carried out. The review is limited to, among other things, a certain time period, but should give a relatively representative picture.

Sammanfattning

Företagsbot är en ekonomisk sanktion som infördes den 1 juli 1986 i syfte att på ett mer effektivt sätt bekämpa brott som begås i företags verksamheter. Sanktionen utgör i regel ett komplement till övriga straffrättsliga sanktioner. Bestämmelserna om företagsbot återfinns huvudsakligen i 36 kap. brottsbalken, varav 7–10 a §§ är de mest centrala. 7 § anger de rekvisit som måste uppfyllas för att ålägga företagsbot. I 8 § till 10 § regleras storleken av företagsboten. 10 a §, till sist, är en särskild åtalsregel. Sammantaget visar granskningen att bestämmelserna utgör ett välstrukturerat regelverk med tydliga steg. En förklaring till detta är de reformer av regelverket som genomfördes under 2000-talet respektive 2020-talet. Med detta sagt skulle prejudicerande domstolspraxis bidra till ett än mer tydligt regelverk. Avseende tillämpningen av bestämmelserna verkar domstolarna, enligt den genomförda undersökningen, generellt inte ha några större svårigheter med att tillämpa dem. Undersökningen är i denna del begränsad till bland annat en viss tidsperiod, men borde ge en förhållandevis representativ bild.

Förkortningar

f.	följande sida
ff.	följande sidor
ibid.	ibidem
kap.	kapitel
m.m.	med mera
NJA	Nytt juridiskt arkiv
p.	punkt
prop.	Regeringens proposition
s.	sida
SOU	Statens offentliga utredningar
st.	stycke

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den ekonomiska sanktionen företagsbot infördes den 1 juli 1986 i syfte att på ett mer effektivt sätt bekämpa brott som begås inom ramen för företags verksamheter.¹ En av sanktionens huvudsakliga funktioner är att utgöra ett komplement till andra straffrättsliga sanktioner, närmare bestämt påföljderna fängelse och böter samt förverkande.² Juridiska personer och, under försättning att bolaget är en enskild näringsverksamhet, fysiska personer kan åläggas företagsbot.³ Företagsbot är utformad som en särskild rättsverkan av brott. Förarbetena definierar detta som en sanktion av annat slag än en brottspåföljd, men som likaledes utdöms vid brottslighet och saknar civilrättslig karaktär.⁴ Andra exempel på särskild rättsverkan av brott är utvisning enligt 40 § utlänningslagen (1980:376) och förverkande.

Regleringen av företagsbot har genomgått betydande förändringar under 2000-talet respektive 2020-talet. Skälen till lagändringen den 1 juli 2006 var bland annat att sänka de för företagsbot relativt högt ställda rekvisiten och att förtydliga bestämmelserna.⁵ Sanktionen utdömdes relativt sällan och inte i den omfattning lagstiftaren hade ämnat. Skälen till lagändringen den 1 januari 2020 var bland annat att inkludera ytterligare verksamheter i 36 kap. 7 § brottsbalken och att förtydliga bestämmelserna avseende bestämmandet av storleken på företagsboten.⁶

---

¹ Prop. 1985/86:23, s. 14 f.

² Ibid., s. 13 f., 73.

³ Ibid., s. 24.

⁴ Ibid., s. 20.

⁵ Prop. 2005/06:59, s. 17 f.

⁶ Prop. 2018/19:164, s. 19, 30.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att granska utformningen och tillämpningen av bestämmelserna om företagsbot. Bestämmelserna har, som nämnt ovan, genomgått betydande förändringar och domstolarna har haft viss svårighet med att tillämpa de tidigare versionerna av bestämmelserna. Det finns således ett behov av att dels klargöra gällande rätt, dels empiriskt undersöka huruvida det än idag finns svårigheter med att tillämpa den. Granskningen har på så sätt två huvudsakliga element. Frågeställningarna är de följande:

1. Vad innebär bestämmelserna om företagsbot i 36 kap. 7–10 a §§ brottsbalken?
2. Hur tillämpar domstolarna dessa bestämmelser?

1.3 Metod och material

Vid granskningen av regleringen av företagsbot används den rättsdogmatiska metoden. Den rättsdogmatiska metoden går, mycket kortfattat, ut på att beskriva gällande rätt med utgångspunkt från vedertagna rättskällor.⁷ Beskrivningen innebär vidare att gällande rätt tolkas och fastställs. Systematisering är central. I Sveriges rättsordning har rättskällorna, i enlighet med rättskälleläran, följande hierarki: EU-rätt, grundlag, lag, förordning, praxis från överrätt och lagförarbete.⁸ Det bör här noteras att de två sistnämnda rättskällorna inte har en obligatorisk tillämpning och kan således avvika ifrån. Lagtext och förarbeten utgör de huvudsakliga materialen till granskningens första del. Utöver detta används *Företagsbot – ett "straff" för juridisk person* av Tommy Iseskog. Iseskog ger både en överblick över och en inblick i de olika bestämmelserna som reglerar företagsbot. Detta material används i ett kompletterande syfte, exempelvis för att ange konkreta exempel på det som anges i bestämmelserna och förarbetena. Vid granskningen av tillämpningen av företagsbot används istället den rättsanalytiska metoden, vilken är mer tillåtande än den rättsdogmatiska avseende vilka källor som kan

---

⁷ Sandgren (2021), s. 51 f.

⁸ Ibid., s. 47 ff.

nyttjas.⁹ Den juridiska informationstjänsten JUNO används för att identifiera relevanta rättsfall. Ett initialt urval uppnås med hjälp av sökordet ”företagsbot”, följt av ett ytterligare, snävare urval baserat på kriterierna som framgår av avgränsningen nedan.

1.4 Avgränsning

Angående regleringen av företagsbot görs en avgränsning avseende vilka bestämmelser som granskas. Granskningen omfattar enbart 36 kap. 7–10 a §§ brottsbalken, som utgör de centrala företagsbotsbestämmelserna. Angående tillämpningen av företagsbot görs flera avgränsningar. För det första granskas enbart rättsfall från hovrätterna. För det andra granskas rättsfall från en viss tidsperiod, närmare bestämt från och med den 1 juli 2022 till och med den 31 december 2022. För det tredje granskas enbart rättsfall där samtliga brott begåtts efter ikraftträdandet av den senaste lagändringen. Det framgår av förarbetena att lagändringen som trädde i kraft den 1 januari 2020 inte kan tillämpas retroaktivt om det är till den tilltalades nackdel, detta i enlighet med 2 kap. 10 § regeringsformen och 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (promulgationslagen).¹⁰

1.5 Disposition

Uppsatsen har en disposition bestående av att granskningen av regleringen av företagsbot framställs i kapitel 2 och granskningen av tillämpningen av företagsbot framställs i kapitel 3. Kapitel 2 inleds med en kort redogörelse för de centrala bestämmelserna om företagsbot. Efter detta sker en genomgång av varje enskild paragraf. Kapitel 3 är indelat efter varje enskilt rättsfall. Detta följs slutligen av en analys av och diskussion om de genomförda granskningarna i kapitel 4.

---

⁹ Sandgren (2021), s. 53 f.

¹⁰ Prop. 2018/19:164, s. 58 f.

2 Regleringen av företagsbot

2.1 Regleringen i allmänhet

De centrala bestämmelserna om företagsbot återfinns i 36 kap. 7–10 a §§ brottsbalken. Sjunde paragrafen anger de rekvisit som måste uppfyllas för att ålägga företagsbot. Den anger, bland annat, vilka rättssubjekt som kan drabbas av sanktionen och det faktum att sanktionen inte kan utdömas om brottsligheten riktats mot företaget. Åttonde paragrafen anger hur storleken på företagsboten ska bestämmas. Den utgör en huvudregel. Nionde paragrafen, å ena sidan, anger villkoren för en förhöjd företagsbot – beloppet kan bestämmas till ett större värde än det som följer av sjunde paragrafen. Tionde paragrafen, å andra sidan, anger villkoren för jämkning respektive eftergift av företagsbot – boten kan sänkas eller helt utebli. Dessa två paragrafer utgör undantagsregler. Tio a-paragrafen, slutligen, är en särskild åtalsregel.

2.2 36 kap. 7 § brottsbalken

Företag kan åläggas företagsbot om brott har begåtts i utövningen av en i) näringsverksamhet, ii) offentlig verksamhet som kan jämföras med näringsverksamhet eller, under förutsättning att brottet var ägnat att skapa en ekonomisk fördel för företaget, iii) annan verksamhet som bedrivs av företaget.¹¹ Det krävs dessutom att i) företaget inte på ett skäligt vis försökt förebygga brottet, ii) gärningspersonen hade en ledande ställning i företaget eller iii) gärningspersonen hade ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i företaget.¹² Företagsbot kan för övrigt inte utdömas om brottet föranleder penningböter eller har riktats mot företaget.¹³ Det sistnämnda syftar på situationer där företaget kan inta ställning som målsägande i brottmålet.¹⁴ En sådan situation skulle, exempelvis, kunna uppstå vid brotten stöld och

---

¹¹ 36 kap. 7 § 1 st. brottsbalken.

¹² 36 kap. 7 § 2 st. brottsbalken.

¹³ 36 kap. 7 § 1 st. och 4 st. brottsbalken.

¹⁴ Prop. 1985/86:23, s. 66.

bedrägeri. Iseskog betonar att brott riktade mot företagets kunder eller tredje man inte omfattas av detta undantag.¹⁵

Det bör särskilt uppmärksammas att begreppet ”företag” har en, i jämförelse med allmänt språkbruk, mycket bred definition i bestämmelserna om företagsbot. En definition återfinns i 36 kap. 7 § 3 st. brottsbalken, vilken anger att ”[m]ed företag avses enskilda näringsidkare och juridiska personer.” Definitionen innebär att juridiska personer såsom staten, kommuner, landsting och ideella föreningar kan betraktas som företag.¹⁶

Rekvisitet ”brott” enligt 1 st. Kravet på att ett brott har begåtts innebär, enligt förarbetena, att rätten ska konstatera att en brottslig gärning har begåtts.¹⁷ Brottets samtliga objektiva och subjektiva rekvisit måste uppfyllas i det enskilda fallet, men det är inte nödvändigt att gärningspersonen åtalas för brottet, eller ens identifieras. Med andra ord ska brottet vara fastställt men gärningspersonen behöver inte vara det.

Rekvisitet ”begåtts i utövningen av” enligt 1 st. Enligt förarbetena ska rekvisitet förstås som att brottet utgjort ett ”led” i verksamheten.¹⁸ En annan beskrivning av rekvisitet är att brottet typiskt sett har en ”klar anknytning” till verksamheten.¹⁹ En aspekt av denna anknytning är att gärningspersonen har någon befattning i verksamheten. De exempel som ges är näringsidkare, ställföreträdare, förtroendevald, anställd och uppdragstagare.²⁰ Andra aspekter av anknytningen kan, enligt Iseskog, vara att brottet har begåtts i verksamhetens lokaler eller i direkt anslutning till arbetet.²¹

Rekvisitet ”näringsverksamhet” enligt 1 st. 1 p. Fram till den 1 januari 2020 var brott begånget i utövningen av en näringsverksamhet det enda tillämpningsområdet för bestämmelsen. Näringsverksamhet definieras i förarbetena som en verksamhet som är av ekonomisk art och som

---

¹⁵ Iseskog (2020), s. 27.

¹⁶ Prop. 2018/19:164, s. 65.

¹⁷ Prop. 1985/86:23, s. 62.

¹⁸ Ibid., s. 28.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Prop. 2018/19:164, s. 15, 64.

²¹ Iseskog (2020), s. 19.

yrkesmässigt bedrivs av en fysisk eller juridisk person.²² Det krävs inte att verksamheten har ett vinstsyfte. De exempel på näringsverksamhet som ges är aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag, enkelt bolag, enskild näringsverksamhet, ekonomisk förening och stiftelse.²³ Även statliga och kommunala bolag innefattas av begreppet. Sammanfattningsvis är det alltså fråga om den vedertagna definitionen som delas med annan lagstiftning, exempelvis bestämmelser inom konsumenträtten.²⁴

Rekvisitet "offentlig verksamhet" enligt 1 st. 2 p. Punkten omfattar offentlig verksamhet som kan jämföras med näringsverksamhet. Det är här fråga om verksamheter som bedrivs av staten, kommuner eller landsting och som skulle kunna överlåtas till privata aktörer.²⁵ De exempel som ges är verksamheter för vård och omsorg, skola samt förvaltning av anläggningar som det offentliga ansvarar för.²⁶ Mer konkreta exempel på det sistnämnda är snöröjning och asföallläggning.²⁷ Ett av de främsta skälen bakom denna utvidgning av tillämpningsområdet är ett upprätthållande av principen om ekvivalens, det vill säga lika fall ska behandlas lika.²⁸ Ett visst brott i liknande verksamheter ska bemötas med liknande sanktioner. Två verksamheter kan mycket väl betraktas som liknande även om den ena har en privat huvudman och den andra har en offentlig sådan.²⁹ I princip samma argument motiverade även införandet av "annan verksamhet" i första stycket, tredje punkten.³⁰

Rekvisitet "annan verksamhet" enligt 1 st. 3 p. Denna sista punkt omfattar annan verksamhet som bedrivs av företaget, under förutsättning att brottet syftat till att frambringa en ekonomisk fördel till företaget. Med ekonomisk fördel menas en "uppskattad skillnad i förmögenhetsställning mellan den situation som uppkommit genom brottet och den som skulle ha rått, om brottet

---

²² Prop. 1985/86:23, s. 24.

²³ Prop. 1985/86:23, s. 62.

²⁴ Iseskog (2020), s. 15.

²⁵ Prop. 2018/19:164, s. 20, 63.

²⁶ Ibid., s. 20 f.

²⁷ Ibid., s. 63.

²⁸ Ibid., s. 13, 17.

²⁹ Ibid., s. 17.

³⁰ Ibid., s. 18.

inte hade ägt rum.”³¹ De exempel som ges är vinster, minskade förluster och besparingar på grund av uteblivna kostnader.³² Vidare behöver fördelen inte faktiskt ha uppstått, utan det räcker att brottet i fråga typiskt leder till sådana fördelar.³³ Kravet på ekonomisk fördel syftar till att begränsa punktens tillämpningsområde, vilket i annat fall hade blivit orimligt stort.³⁴

Rekvisitet avseende försummelse av brottsförebyggande åtgärder enligt 2 st. 1 p. Enligt förarbetena ska uttrycket ”skäligen kunnat krävas för att förebygga” förstås som ett relativt högt krav på brottsförebyggande arbete.³⁵ Märk väl att bestämmelsen blir tillämplig vid en försummelse av erfordrat förebyggande arbete. Två exempel som ges är att företagsledningen haft bristfällig kontroll eller övervakning och att gärningspersonen agerat i strid med instruktioner.³⁶ Instruktionerna ska vidare ha varit uttryckliga.³⁷ För övrigt kan företagsledningen inte uppnå ansvarsfrihet genom att allmänt be personalen att inte begå brott.³⁸ Det brottsförebyggande arbetet måste mer specifikt ha berört den typ av brottslighet som förekommit.

Rekvisitet ”ledande ställning” enligt 2 st. 2 p. a. Med ledande ställning menas att gärningspersonen har befogenhet att företräda företaget eller kan fatta beslut å dess vägnar.³⁹ Förarbetena anger vidare att bestämmelsen framförallt inriktar sig på individer som antingen ingår i företagsledningen eller ”under självständigt ansvar rapporterar direkt” till densamma.⁴⁰ Bestämmelsen innebär att företaget har ett, i förhållande till första punkten, utvidgat ansvar för en viss personkrets.⁴¹ Skälet är, enligt förarbetena, att personer i ledande ställning i många fall befinner sig utanför den kontroll och övervakning som åsyftas i första punkten.

---

³¹ Prop. 2018/19:164, s. 64.

³² Ibid., s. 22 f.

³³ Ibid., s. 23, 64.

³⁴ Ibid., s. 22.

³⁵ Prop. 1985/86:23, s. 33.

³⁶ Ibid., s. 33 f.

³⁷ Ibid., s. 67.

³⁸ Ibid., s. 67 f.

³⁹ Prop. 2005/06:59, s. 26.

⁴⁰ Ibid., s. 61.

⁴¹ Ibid., s. 25.

Rekvisitet ”särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll” enligt 2 st. 2 p. b. Bestämmelsen inriktar sig på individer som har ansvar för att kontrollera och utöva tillsyn över att regler, rutiner och säkerhetsföreskrifter åtföljs inom verksamheten.⁴² Företaget får på så sätt även här ett utvidgat ansvar för en viss personkrets. Två exempel som ges är arbetsledare och förmän. Förarbetena anger vidare att ansvaret bör vara ”särskilt” eller ”visst kvalificerat”. Tanken är nämligen att personer som ansvarar för löpande arbetsuppgifter inom verksamheten inte ska omfattas av bestämmelsen, till exempel personer som har ansvar för vissa maskiners underhåll och drift. Det måste emellertid i varje enskilt fall avgöras huruvida ansvaret är, så att säga, kvalificerat eller inte.

2.3 36 kap. 8 § brottsbalken

Storleken av företagsboten bestäms som huvudregel i enlighet med 36 kap. 8 § brottsbalken, men kan undantagsvis höjas eller sänkas (eller till och med efterges) enligt 9 § respektive 10 §, samma kapitel. Att det är fråga om en huvudregel framgår av 8 § in fine. Bedömningen av storleken ska ske i tre steg utifrån de tre angivna paragraferna.⁴³

Huvudregeln förordar att ett så kallat sanktionsvärde ska bestämmas utifrån i) brottets straffvärde, ii) den skada eller fara som brottsligheten inneburit, iii) brottslighetens förhållande till verksamheten och iv) eventuella tidigare ålagda företagsböter.⁴⁴ De tre första omständigheterna ska beaktas med särskild hänsyn och den sista med skälig hänsyn. Sanktionsvärdet bestäms inom intervallet mellan 5.000 kr och 10.000.000 kr. Bestämmelsen anger vidare att om flera brott har begåtts och samtliga uppfyller rekvisiten för företagsbot, ska enbart en företagsbot åläggas.⁴⁵ Bedömningen ska i dessa fall ske utifrån asperationsprincipen, vilken bland annat förordar att det allvarligaste brottet ska utgöra utgångspunkten.⁴⁶

---

⁴² Prop. 2005/06:59, s. 61.

⁴³ Prop. 2018/19:164, s. 28.

⁴⁴ 36 kap. 8 § 2 st. brottsbalken.

⁴⁵ 36 kap. 8 § 1 st. brottsbalken.

⁴⁶ Prop. 2018/19:164, s. 66.

Omständigheten "straffvärdet" enligt 2 st. Det kan kort nämnas att den tidigare lagstiftningen istället angav straffskalan som en relevant omständighet (se den tidigare versionen av 9 §).⁴⁷ Ändringen från straffskala till straffvärde är en kodifiering av domstolspraxis, närmare bestämt NJA 2014 s. 139 I–IV.⁴⁸

Omständigheterna "skada" och "fara" enligt 2 st. Omständigheterna har samma innebörd som vid bestämmelserna om straffmätning.⁴⁹ Vid bestämmandet av straffvärdet ska rätten, bland annat, särskilt beakta den skada och fara som gärningen inneburit.⁵⁰ Företagsbotsbestämmelsen tar alltså sikte på de skador och faror som normalt kan associeras med det aktuella brottet.⁵¹ Vilka dessa skador och faror är framgår tydligt av straffbestämmelsernas rekvisit, eller behöver i annat fall fastställas utifrån de intressen som bestämmelserna avser att skydda. En skada eller fara föreligger om gärningen objektivt sett inneburit ett "angrepp" på ett sådant intresse. Iseskog anger personskada, sakskada, ekonomisk skada, fara för människa och fara för materiell skada som relevanta omständigheter för företagsbotsbestämmelsen i fråga.⁵² Subjektiva faktorer, såsom uppsåt och oaktsamhet, ska för övrigt inte vara lika avgörande som objektiva faktorer, såsom just skada och fara.⁵³ Motiveringen bakom detta är att företagsbotens storlek, i princip, ska bestämmas utifrån *verksamhetsrelaterade* omständigheter snarare än *personrelaterade* sådana.⁵⁴

Omständigheten "brottslighetens förhållande till verksamheten" enligt 2 st. Denna omständighet ska, enligt förarbetena, förstås som företaget eller dess lednings anknytning till brottsligheten.⁵⁵ Rätten ska, med andra ord, utreda i vilken mån företaget kan klandras för förekomsten av brottsligheten. Att företagsledningen exempelvis tolererat – eller till och med uppmuntrat –

---

⁴⁷ Prop. 2018/19:164, s. 7.

⁴⁸ Ibid., s. 30 f.

⁴⁹ Prop. 2005/06:59, s. 35 och SOU 1997:127 Del A, s. 375 f.

⁵⁰ 29 kap. 1 § 2 st. brottbalken.

⁵¹ Prop. 1987/88:120, s. 80 f.

⁵² Iseskog (2020), s. 32.

⁵³ Prop. 2005/06:59, s. 35.

⁵⁴ Ibid., s. 35.

⁵⁵ Prop. 2018/19:164, s. 31.

brottsligheten (tänk stark anknytning) är mer försvårande än att den, exempelvis, brustit i sin kontroll av verksamheten (tänk svag anknytning).⁵⁶ Även denna omständighet är, om än uppenbart, *verksamhetsrelaterad*.⁵⁷

Omständigheten avseende tidigare företagsbot enligt 2 st. Återfall ska uttryckligen beaktas med ”skälig hänsyn”, vilket enligt förarbetena ska förstås som att bestämmelsen ska tillämpas med ”viss försiktighet”.⁵⁸ Förarbetena anger vidare att återfall bör tillmätas större betydelse om företaget är en juridisk person och mindre betydelse om det är en fysisk person (i praktiken en enskild näringsidkare).⁵⁹ Motiveringen bakom detta är att återfall även kan beaktas vid bestämmandet av påföljd – och en påföljd kan ju enbart utdömas mot fysiska personer. Utöver denna distinktion mellan rättssubjekt görs även en skillnad mellan större och mindre företag. I fråga om större företag ska återfall framförallt tillmätas betydelse om en ”likartad överträdelse” föranledde den tidigare företagsboten.⁶⁰ Slutligen betonar förarbetena det faktum att återfall enbart kan påverka bedömningen i en försvårande riktning.⁶¹

2.4 36 kap. 9 § brottsbalken

Rekvisiten för en *förhöjd företagsbot* är att i) sanktionsvärdet uppgår till minst 500.000 kr och ii) det är fråga om ett större företag.⁶² Uppfylls dessa rekvisit blir det aktuellt att bestämma omfattningen av höjningen, vilket sker utifrån företagets finansiella ställning.⁶³ Observera att det finns en maxgräns på femtio gånger sanktionsvärdet enligt andra stycket. Slutligen innehåller bestämmelsen ett undantag för staten, kommuner och regioner.⁶⁴ Detta undantag gäller, enligt förarbetena, enbart i de situationer där staten,

---

⁵⁶ Prop. 2005/06:59, s. 61 f.

⁵⁷ Ibid., s. 35.

⁵⁸ Ibid., s. 62.

⁵⁹ Ibid., s. 35.

⁶⁰ Ibid., s. 36.

⁶¹ Ibid., s. 62.

⁶² 36 kap. 9 § 1 st. brottsbalken.

⁶³ 36 kap. 9 § 2 st. brottsbalken.

⁶⁴ 36 kap. 9 § 3 st. brottsbalken.

kommuner eller regioner *direkt* bedriver verksamheten.⁶⁵ Undantaget gäller således inte för offentliga företag.

Rekvisitet ”större företag” enligt 1 st. Definitionen av större företag ges i andra stycket, vilket anger att juridiska personer och enskilda näringsidkare som uppfyller kriterierna i 1 kap. 3 § 1 st. 4 p. årsredovisningslagen (1995:1554) är att anse som ”större”. Enligt denna bestämmelse ska företaget ha varit noterat eller haft ett visst antal anställda, viss nivå på balansomslutningen eller viss nivå på nettoomsättningen. Att företagets storlek tillmäts betydelse motiveras med att sanktionen ska vara lika kännbar för, så att säga, såväl små som stora företag.⁶⁶ En företagsbot utifrån huvudregeln i 36 kap. 8 § brottsbalken antas nämligen, åtminstone generellt sett, vara kännbar för små företag medan en förhöjd företagsbot kan krävas för att sanktionen även ska vara kännbar för stora företag.

Omständigheten ”finansiella ställning” enligt 1 st. Med företagets finansiella ställning åsyftas enligt förarbetena dess egna kapital, närmare bestämt differensen mellan tillgångarna och skulderna enligt balansräkningen i den relevanta årsredovisningen.⁶⁷ Andra finansiella omständigheter (soliditet, likviditet, resultat, etcetera) kan undantagsvis även beaktas.⁶⁸

2.5 36 kap. 10 § brottsbalken

Grunderna till jämkning är att i) brottet medför annan betalningsskyldighet eller särskild rättsverkan och en oproportionerligt sträng reaktion därmed skulle uppstå, ii) ägaren eller innehavaren döms till påföljd och en oproportionerligt sträng reaktion därmed skulle uppstå, iii) företaget har försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa brottets skador, iv) företaget har frivilligt angivit brottet och v) särskilda skäl för jämkning föreligger. Eftergift ska emellertid, enligt förarbetena, ske ”i sista hand”.⁶⁹

---

⁶⁵ Prop. 2018/19:164, s. 41 f.

⁶⁶ Ibid., s. 35.

⁶⁷ Ibid., s. 40.

⁶⁸ Ibid., s. 40, 67.

⁶⁹ Ibid., s. 48.

Jämkningsgrunderna "annan betalningsskyldighet" och "särskild rättsverkan" enligt 1 st. 1 p. Grunden ger uttryck för sanktionskumulation, det vill säga den samlade reaktionen på en viss brottslighet.⁷⁰ Ett och samma brott kan i vissa fall föranleda flera former av sanktioner. Sanktionerna kan i de fallen sammanlagt anses utgöra en oproportionerligt sträng reaktion från det offentliga. De exempel som ges i förarbetena på "annan betalningsskyldighet" är skadeståndsskyldighet och sanktionsavgifter, såsom skattetillägg och vattenföroreningsavgift.⁷¹ Det exempel som ges på "annan särskild rättsverkan" är förverkande.⁷²

Jämkningsgrunden "påföljd" enligt 1 st. 2 p. Även denna grund ger uttryck för sanktionskumulation.⁷³ Det avgörande är huruvida gärningspersonen ur ett privatekonomiskt perspektiv drabbas i en oskälig omfattning.⁷⁴ Bestämmelsen är tillämplig när gärningspersonen är "företagets ägare eller innehavare" och blir, enligt förarbetena, ytterst relevant när gärningspersonen är enskild näringsidkare.⁷⁵ Enskilda näringsidkare kan personligen drabbas av både påföljd och företagsbot. Iseskog understryker det faktum att bestämmelsen inte är tillämplig när verksamheten är offentlig, detta på grund av rekvisiten "ägare" och "innehavare".⁷⁶ Avslutningsvis bör det dock nämnas att utgångspunkten är att straff såväl som företagsbot ska utdömas "fullt ut".⁷⁷ Möjligheten till jämkning med hänvisning till punkten är således begränsad.

Jämkningsgrunden "försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa" enligt 1 st. 3 p. Grunden är inspirerad av straffmättningsbestämmelserna, närmare bestämt straffflindringsbestämmelsen 29 kap. 5 § 1 st. 4 p. brottsbalken.⁷⁸ Det framgår av förarbetena till straffmättningsbestämmelserna att försök till att förebygga, avhjälpa eller begränsa brotts skadliga verkningar kan ta många

---

⁷⁰ Prop. 2005/06:59, s. 39.

⁷¹ Prop. 1985/86:23, s. 45, 47.

⁷² Ibid., s. 44 ff.

⁷³ Prop. 2018/19:164, s. 43.

⁷⁴ Ibid., s. 49.

⁷⁵ Prop. 1985/86:23, s. 44.

⁷⁶ Iseskog (2020), s. 42.

⁷⁷ Prop. 2018/19:164, s. 47 f.

⁷⁸ Prop. 2005/06:59, s. 62.

olika former.⁷⁹ Det kan exempelvis ske genom skjuts till sjukhus (vid misshandel), ändring av uppgifter (vid mened) eller återlämning av egendom (vid stöld). Försöket till förebyggande, avhjälpande eller begränsning ska uttryckligen bedömas utifrån gärningspersonens (vid 29 kap. 5 §) respektive företagets (vid 36 kap. 10 §) förmåga. Uttrycket ”efter förmåga” innebär, enligt förarbetena, att gärningspersonens personliga förhållanden ska beaktas.⁸⁰ Om gärningspersonen exempelvis erlagt vederlag till brottsoffret i kompensande syfte (innan brottet uppmärksammas av det offentliga) blir, bland annat, gärningspersonens ”ekonomiska möjligheter” relevanta. Det får, enligt min bedömning, antas att företagets unika förutsättningar på motsvarande vis ska beaktas vid en tillämpning av 36 kap. 10 § 1 st. 3 p. brottsbalken. Förarbetena anger vidare att gärningspersonen, som utgångspunkt, ska ha gjort försöket på eget initiativ.⁸¹ Även detta får antas gälla för företags försök till förebyggande, avhjälpande eller begränsning. Avslutningsvis kan det nämnas att det, enligt Iseskogs uppfattning, i praktiken är företagsledningen som ska ha gjort försöket.⁸²

Jämkningsgrunden ”frivilligt har angett brottet” enligt 1 st. 4 p. Grunden avser två situationer. Dels att företagsledningen anger brottsligheten som förekommit i dess verksamhet, dels att den enskilda näringsidkaren anger sin, eller någon annan i verksamhetens, brottslighet.⁸³ Enligt Iseskog är det förmodligen nödvändigt att företagsledningen anger brottsligheten nästintill omedelbart efter att ha fått kännedom om den.⁸⁴

Jämkningsgrunden ”särskilda skäl” enligt 1 st. 5 p. Grunden innebär, enligt förarbetena, att rätten kan ta ”vissa icke närmare specificerade förhållanden” i beaktande.⁸⁵ Det kan vara omständigheter som liknar eller skiljer sig från de

---

⁷⁹ Prop. 1987/88:120, s. 91.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid., s. 91 f.

⁸² Iseskog (2020), s. 43.

⁸³ Prop. 2005/06:59, s. 62 f.

⁸⁴ Iseskog (2020), s. 43.

⁸⁵ Prop. 2005/06:59, s. 40.

övriga jämkningsgrunderna. Ett exempel på det sistnämnda är den omständighet att brottet indirekt riktats mot företaget.

Eftergift enligt 10 §. Eftergift kan enbart bli aktuell om någon av de angivna jämkningsgrunderna föreligger.⁸⁶ Uttrycket ”särskilt påkallat” kan förstås som att den aktuella jämkningsgrunden har en sådan ”tyngd” att jämkning inte är tillräckligt rättvisande.⁸⁷ Bestämmelsen ska som sagt tillämpas restriktivt.⁸⁸

2.6 36 kap. 10 a § brottsbalken

Denna särskilda åtalsregel förordar att åtal inte ska väckas för brott som i) uppfyller rekvisiten för utdömning av företagsbot, ii) har begåtts av oaktsamhet, iii) antas föranleda bötesstraff och iv) inte anses höra under allmänt åtal.⁸⁹ Märk väl att det är fråga om fyra kumulativa rekvisit. Bestämmelsen innebär att enbart företaget drabbas av en sanktion på grund av brottsligheten.⁹⁰ Motiveringen bakom bestämmelsen är att företagsbot, i vissa fall, ska vara den primära straffrättsliga sanktionen vid mindre allvarlig brottslighet.⁹¹ Angående rekvisitet oaktsamhet poängterar Iseskog att de flesta brott som teoretiskt kan föranleda företagsbot är just oaktsamhetsbrott.⁹² Enligt förarbetena kan dock brott som begåtts med *medveten* oaktsamhet anses höra under allmänt åtal.⁹³ Vidare kan brott som begåtts systematiskt eller vid upprepade tillfällen, som är på gränsen att motivera straff strängare än böter eller som inneburit ”särskilt allvarliga risker i förhållande till straffbudets skyddsändamål” anses höra under allmänt åtal.⁹⁴ Till detta nämns även situationer där företagsboten troligen inte kan utdömas, till exempel på grund av att företaget är ett utländskt rättssubjekt eller är försatt i konkurs.

---

⁸⁶ 36 kap. 10 § 2 st. brottsbalken.

⁸⁷ Prop. 2005/06:59, s. 40.

⁸⁸ Ibid., s. 41.

⁸⁹ 36 kap. 10 a § brottsbalken.

⁹⁰ Prop. 2018/19:164, s. 45 f.

⁹¹ Prop. 2005/06:59, s. 43.

⁹² Iseskog (2020), s. 49.

⁹³ Prop. 2005/06:59, s. 46.

⁹⁴ Ibid., s. 47.

3 Tillämpningen av bestämmelserna om företagsbot

3.1 Göta hovrätt B 919-22

Göta hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 25.000 kr.⁹⁵ Kalmar tingsrätt, däremot, ålade en företagsbot om 15.000 kr.⁹⁶ Brottet som föranleder företagsboten är brott enligt 5 kap. 4 § och 2 kap. 11 § 1 st. yrkestrafiklagen (2012:210). Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning att rekvisiten för företagsbot är uppfyllda, och att brottet begåtts av oaktsamhet.⁹⁷ Tingsrätten konstaterar inledningsvis att brottet begåtts i utövningen av näringsverksamheten.⁹⁸ Bolagets verksamhet består av utförande av transporter och ska, enligt tingsrätten, ha särskilda rutiner och kontroller. Bolaget har inte kontrollerat förarens behörighet att köra yrkestrafik i Sverige. Bolaget har därmed inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottet. Hovrätten gör en annan bedömning avseende företagsbotens storlek. Storleken bestäms med vägledning från Åklagarmyndighetens rekommendationer, i enlighet med NJA 2014 s. 139 I–IV.⁹⁹ Hovrätten konstaterar, med hänvisning till praxis, att brottet i regel föranleder ett lågt antal dagsböter. Enligt rekommendationerna motsvarar detta straffvärde ett sanktionsvärde om 25.000 kr. Hovrätten konstaterar även att bolaget, i strid med yrkestrafiklagen och dess syfte, åsidosatt ”sunda konkurrensvillkor”.¹⁰⁰ Att brottet begåtts av oaktsamhet tillmäts viss betydelse, men hovrätten anger samtidigt att ”gärningen som sådan, dess förhållande till verksamheten och skadan eller faran den inneburit” har större betydelse.

---

⁹⁵ Göta hovrätt B 919-22, s. 1.

⁹⁶ Göta hovrätt B 919-22, Bilaga A, s. 1.

⁹⁷ Göta hovrätt B 919-22, s. 2.

⁹⁸ Göta hovrätt B 919-22, Bilaga A, s. 4.

⁹⁹ Göta hovrätt B 919-22, s. 3 f.

¹⁰⁰ Ibid., s. 4.

3.2 Svea hovrätt B 4598-22

Svea hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 30.000 kr genom att fastställa Nyköpings tingsrätts dom.¹⁰¹ Brottet som föranleder företagsboten är bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § 1 st. brottsbalken. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning i sin helhet avseende företagsboten.¹⁰² Tingsrätten hänvisar till RH 2016:69 där rätten konstaterar att om en gärningsperson har ett ”betydande ägarintresse” i ett aktiebolag som ska åläggas företagsbot, ska jämkning ske ”under samma förutsättningar” som när en enskild näringsidkare åläggs företagsbot.¹⁰³ Dock, om gärningspersonen endast delvist äger aktiebolaget ska även detta beaktas. I det aktuella rättsfallet har gärningspersonen begått brott i tre aktiebolag och samtliga kan åläggas företagsbot.¹⁰⁴ De är enmansföretag och gärningspersonen är ställföreträdare i dem. Verksamhet bedrivs, i princip, enbart i ett av bolagen. Avseende detta bolag jämkar tingsrätten företagsboten till 30.000 kr från 50.000 kr, med hänvisning till 36 kap. 10 § 1 st. 2 p. brottsbalken. Avseende de två andra bolagen efterges företagsböterna, med hänvisning till samma grund.

3.3 Göta hovrätt B 2369-22

Göta hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 25.000 kr.¹⁰⁵ Örebro tingsrätt, däremot, ogillade talan om företagsbot.¹⁰⁶ Brotten som föranleder företagsboten är dels brott mot yrkestrafiklagen enligt 5 kap. 4 § och 2 kap. 11 § 1 st. yrkestrafiklagen (2012:210), dels tillåtande av olovlig körning enligt 3 § 3 st. lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott och 6 kap. 3 § körkortslagen (1998:488). Hovrätten konstaterar inledningsvis att 36 kap. 10 a § brottsbalken inte är tillämplig.¹⁰⁷ Det framgår även att brotten begåtts i utövningen av näringsverksamheten. Brotten har, för övrigt, begåtts genom

---

¹⁰¹ Svea hovrätt B 4598-22, s. 2.

¹⁰² Ibid., s. 3.

¹⁰³ Svea hovrätt B 4598-22, Bilaga A, s. 14.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Göta hovrätt B 2369-22, s. 1.

¹⁰⁶ Göta hovrätt B 2369-22, Bilaga A, s. 1.

¹⁰⁷ Göta hovrätt B 2369-22, s. 2.

ett och samma agerande.¹⁰⁸ Hovrätten anser att två brott begåtts (brottskonkurrens) istället för ett (brottskonsumtion), med hänsyn till lagarnas olika skyddsintressen.¹⁰⁹ Denna kategorisering ska dock inte påverka företagsbotens storlek.¹¹⁰ Storleken bestäms, återigen, med vägledning från Åklagarmyndighetens rekommendationer.¹¹¹ Hovrätten konstaterar, med hänvisning till praxis, att respektive brott i regel föranleder ett lågt antal dagsböter. Enligt Åklagarmyndighetens rekommendationer motsvarar ett sådant straffvärde ett sanktionsvärde om 25.000 kr. Sanktionsvärdet bestäms även med beaktande av lagarnas syfte att ”främja sunda konkurrensvillkor” och trafiksäkerhet. Ytterligare omständigheter, såsom att överträdelserna begåtts av oaktsamhet och inte begåtts systematiskt, beaktas även i viss mån.

3.4 Hovrätten för Övre Norrland B 408-22

Hovrätten för Övre Norrland ålägger bolaget en företagsbot om 25.000 kr genom att fastställa Skellefteå tingsrätts dom.¹¹² Brottet som föranleder företagsboten är vårdslöst omställningsstödsbrott enligt 35 § 1 st. 1 p. och 37 § 1 st. lagen (2020:548) om omställningsstöd. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning i sin helhet avseende företagsboten.¹¹³ Tingsrätten konstaterar att rekvisiten för företagsbot är uppfyllda.¹¹⁴ Det föreskrivna straffet är strängare än penningböter (åttio dagsböter vardera); brottet har begåtts i utövningen av bolagets näringsverksamhet; gärningspersonerna har ledande ställningar (ansvar för bokföring, m.m.) i bolaget och brottsligheten inte riktats mot bolaget. Tingsrätten bestämmer sanktionsvärdet till 25.000 kr och anser inte att något undantag är tillämpligt.

---

¹⁰⁸ Göta hovrätt B 2369-22, s. 3.

¹⁰⁹ Ibid., s. 4.

¹¹⁰ Ibid., s. 5.

¹¹¹ Ibid., s. 4 f.

¹¹² Hovrätten för Övre Norrland B 408-22, s. 3.

¹¹³ Ibid., s. 4.

¹¹⁴ Hovrätten för Övre Norrland B 408-22, Bilaga A, s. 8.

3.5 Hovrätten för Västra Sverige B 6217-21

Hovrätten för Västra Sverige ålägger bolaget en företagsbot om 30.000 kr genom att fastställa Borås tingsrätts dom.¹¹⁵ Brottet som föranleder företagsboten är bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § 1 st. brottsbalken. Hovrätten konstaterar att brottet begåtts i utövningen av bolagets näringsverksamhet; att gärningspersonen har en ledande ställning (i egenskap av företrädare) i bolaget och att det föreskrivna straffet är strängare än böter (en månads fängelse).¹¹⁶ Det framgår även att hovrätten delar tingsrättens bedömning avseende företagsbotens storlek, inklusive den omständighet att gärningspersonen äger bolaget. Tingsrätten jämkade företagsboten till 30.000 kr från 50.000 kr, med tidigare ålagda förseningsavgifter som motivering.¹¹⁷

3.6 Göta hovrätt B 3798-21

Göta hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 50.000 kr.¹¹⁸ Skaraborgs tingsrätt, däremot, ogillade talan om företagsbot.¹¹⁹ Brottet som föranleder företagsboten är omställningsstödsbrott enligt 35 § 1 st. 1 p. lagen (2020:548) om omställningsstöd. Det framgår av hovrättens domskäl att rekvisiten för företagsbot anses vara uppfyllda.¹²⁰ Brottet har begåtts i bolagets näringsverksamhet och gärningspersonen har en ledande ställning (i egenskap av företrädare) i bolaget. Hovrätten delar åklagarens bedömning att sanktionsvärdet ska vara 50.000 kr och anser inte att jämkning är motiverat. Åklagaren motiverar sanktionsvärdet enbart utifrån de aktuella rekvisiten i 36 kap. 7 § brottsbalken.¹²¹

---

¹¹⁵ Hovrätten för Västra Sverige B 6217-21, s. 2.

¹¹⁶ Ibid., s. 4.

¹¹⁷ Hovrätten för Västra Sverige B 6217-21, Bilaga A, s. 4.

¹¹⁸ Göta hovrätt B 3798-21, s. 3.

¹¹⁹ Göta hovrätt B 3798-21, Bilaga A, s. 2.

¹²⁰ Göta hovrätt B 3798-21, s. 7.

¹²¹ Göta hovrätt B 3798-21, Bilaga 1, s. 2.

3.7 Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22

Hovrätten för Västra Sverige ålägger bolaget en företagsbot om 1.000.000 kr.¹²² Halmstads tingsrätt, däremot, ålade en företagsbot om 3.000.000 kr.¹²³ Brotten som föranleder företagsboten är flera fall av grov näringspenningtvätt enligt 7 § 2 st. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning att rekvisiten för företagsbot är uppfyllda.¹²⁴ Tingsrätten anger att gärningspersonen (en advokat) är företrädare för bolaget (en advokatbyrå).¹²⁵ Han har, i egenskap av företrädare, begått brotten genom att ställa bolagets klientmedelskonton till ett annat bolags förfogande. Brotten har på så sätt begåtts i utövningen av näringsverksamheten av en person i ledande ställning.¹²⁶ Hovrätten anser, likt tingsrätten, att sanktionsvärdet ska vara 3.000.000 kr men beaktar, olikt tingsrätten, Åklagarmyndighetens anvisningar.¹²⁷ Hovrätten anser vidare att jämningsgrunden sanktionskumulation avseende påföljd (två och ett halvt års fängelse) föreligger på grund av de negativa privatekonomiska effekterna. Gärningspersonen döms till två och ett halvt års fängelse, åläggs näringsförbud och förmodas förlora sin advokattitel. Han kan inte längre bedriva advokatverksamheten i bolaget. Företagsboten jämkas därför till 1.000.000 kr från 3.000.000 kr.

3.8 Hovrätten för Nedre Norrland B 405- 22

Hovrätten för Nedre Norrland ålägger fem bolag fem företagsböter om 25.000 kr vardera genom att fastställa Ångermanlands tingsrätts dom.¹²⁸ Brotten som föranleder företagsböterna är bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § 1 st. brottsbalken. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens

---

¹²² Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22, s. 2.

¹²³ Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22, Bilaga A, s. 8.

¹²⁴ Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22, s. 27.

¹²⁵ Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22, Bilaga A, s. 70.

¹²⁶ *Ibid.*, s. 80.

¹²⁷ Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22, s. 27.

¹²⁸ Hovrätten för Nedre Norrland B 405-22, s. 2 ff.

bedömning att rekvisiten för företagsbot är uppfyllda för samtliga bolag och att jämkningar ska ske.¹²⁹ Tingsrätten konstaterar kort att rekvisiten för företagsbot är uppfyllda och går vidare till att resonera om jämkning.¹³⁰ Det framgår av tingsrättens domskäl att gärningspersonen driver bolagen (vilka är aktiebolag) som fåmansbolag, i ett koncernliknande upplägg.¹³¹ Bolagen anses vidare vara ”starkt bundna till varandra” eftersom de har samma typ av verksamhet – förvisso fördelade på respektive bolags ort. Enligt tingsrätten skulle den samlade reaktionen på brottsligheten bli oproportionerligt sträng om företagsböterna utdöms fullt ut. Jämkningsgrunden är sanktionskumulation avseende påföljd (villkorlig dom och åttio dagsböter). Rätten beaktar även utsagorna om att coronapandemin drabbat gärningspersonen och hans fem bolag.

3.9 Svea hovrätt B 9595-22

Svea hovrätt ogillar talan om att ålägga bolaget företagsbot genom att fastställa Södertörns tingsrätts dom.¹³² Brotten som föranleder åtalet om företagsbot är flera fall av grovt penningtvättsbrott enligt 3 § 1 st. 1 p. och 5 § 1 st. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning att brotten inte har haft ett sådant ”samband” med bolaget att de kan anses ha begåtts i utövningen av dess verksamhet.¹³³ Verksamheten består av export av begagnade bilar från Sverige till Serbien. Det framgår av tingsrättens domskäl att transporten av bilar anses utgöra ett led i bolagets verksamhet, men transporten av pengar via dessa bilar anses inte utgöra ett ”tydligt” sådant led.¹³⁴ Pengatransporten betraktas istället som en separat verksamhet bedriven av gärningspersonen för egen vinning. Skälen till detta är dels att biltransporten genomfördes oberoende av pengatransporten, dels att bolaget inte tog del av brottsvinsten. Tingsrätten betonar även den omständighet att det är en överträdelse av en

---

¹²⁹ Hovrätten för Nedre Norrland B 405-22, s. 8.

¹³⁰ Hovrätten för Nedre Norrland B 405-22, Bilaga A, s. 8.

¹³¹ Ibid., s. 9.

¹³² Svea hovrätt B 9595-22, s. 3.

¹³³ Ibid., s. 8.

¹³⁴ Svea hovrätt B 9595-22, Bilaga A, s. 27.

central straffbestämmelse och inte en specialstraffrättslig bestämmelse som specifikt reglerar bolagets verksamhet.

3.10 Svea hovrätt B 11833-21

Svea hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 50.000 kr genom att fastställa Västmanlands tingsrätts dom.¹³⁵ Brotten som föranleder företagsboten är dels omställningsstödsbrott enligt 35 § 1 st. 1 p. lagen (2020:548) om omställningsstöd, dels medhjälp till omställningsstödsbrott enligt samma lagrum och 23 kap. 4 § brottsbalken. Det framgår av domskälen att hovrätten delar tingsrättens bedömning i sin helhet avseende företagsboten.¹³⁶ Tingsrätten anger de relevanta rekvisiten för företagsbot enligt 7 §, närmare bestämt brott begånget i utövning av en näringsverksamhet av gärningspersoner med ledande ställningar (i detta fall en styrelseledamot respektive en styrelsesuppleant och kontaktperson).¹³⁷ Tingsrätten anger att både påföljd och företagsbot ska, som huvudregel, utdömas fullt ut. Tingsrätten beaktar det samlade straffvärdet (vilket anses motsvara flera månaders fängelse) och beslutar en företagsbot om 50.000 kr, med hänvisning till en ”samlad bedömning” av omständigheterna.¹³⁸ Tingsrätten konstaterar avslutningsvis att det inte föreligger några särskilda skäl för jämkning.

3.11 Svea hovrätt B 7067-22

Svea hovrätt ålägger bolaget en företagsbot om 50.000 kr genom att fastställa Uppsala tingsrätts dom.¹³⁹ Brottet som föranleder företagsboten är omställningsstödsbrott enligt 35 § 1 st. 1 p. lagen (2020:548) om omställningsstöd. Hovrätten fastställer företagsboten utan att ytterligare kommentera det i domskälen.¹⁴⁰ Det framgår av tingsrättens domskäl att rekvisiten för företagsbot anses vara uppfyllda.¹⁴¹ Det bestämda straffet (villkorlig dom och åttio dagsböter) är strängare än penningböter, brottet har

---

¹³⁵ Svea hovrätt B 11833-21, s. 3.

¹³⁶ Ibid., s. 4.

¹³⁷ Svea hovrätt B 11833-21, Bilaga A, s. 12.

¹³⁸ Ibid., s. 18.

¹³⁹ Svea hovrätt B 7067-22, s. 2.

¹⁴⁰ Ibid., s. 3.

¹⁴¹ Svea hovrätt B 7067-22, Bilaga A, s. 5.

begåtts i bolagets näringsverksamhet och gärningspersonen har en ledande ställning (i egenskap av företrädare) i bolaget. Storleken på företagsboten bestäms till 50.000 kr utifrån straffvärdet och den omständighet att brottet begåtts med uppsåt. Tingsrätten konstaterar avslutningsvis att det inte har ”framkommit några skäl att frånga sanktionsvärdet”.

3.12 Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22

Hovrätten för Västra Sverige ogillar talan om att ålägga (den påstådda) företrädaren för den enskilda näringsverksamheten företagsbot.¹⁴² Borås tingsrätt, däremot, ålade ”företrädaren” en företagsbot om 10.000 kr.¹⁴³ Brottet som föranleder företagsboten är artskyddsbrott enligt 29 kap. 2 b § 1 st. 4 p. b miljöbalken och 26 § 1 st. 3 p. artskyddsförordningen (2007:845). Det framgår av hovrättens domskäl att individen som av tingsrätten påstods bedriva den enskilda näringsverksamhetens inte kan fastställas ha gjort detta.¹⁴⁴

3.13 Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21

Hovrätten över Skåne och Blekinge ogillar talan om att ålägga bolaget företagsbot.¹⁴⁵ Ystads tingsrätt, däremot, eftergav företagsboten.¹⁴⁶ Brottet som föranleder talan företagsboten är otillåten avfallstransport enligt 29 kap. 4 a § 1 st. 1 p. miljöbalken (1998:808). Det framgår av hovrättens domskäl att rekvisiten för brottet inte längre kan anses vara uppfyllda.¹⁴⁷

---

¹⁴² Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22, s. 1.

¹⁴³ Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22, Bilaga A, s. 1.

¹⁴⁴ Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22, s. 2.

¹⁴⁵ Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21, s. 1.

¹⁴⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21, Bilaga A, s. 1.

¹⁴⁷ Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21, s. 5 f.

4   **Analys och avslutande diskussion**

Bestämmelserna om företagsbot utgör sammantaget, enligt min bedömning, ett välstrukturerat regelverk med en tydlig roll bland de olika straffrättsliga sanktionerna. Bestämmelserna är till exempel uppdelade i distinkta steg där det först och främst ska avgöras huruvida sanktionen ska utdömas eller inte, följt av att storleken avgörs i tre steg, i tre separata paragrafer. Regelverket verkar ha raffinerats till en mycket kapabel slutprodukt, till stor del tack vare de två reformerna under 2000-talet respektive 2020-talet. Med detta sagt är det ändå nödvändigt med viss vägledning av exempelvis förarbeten och domstolspraxis. Detta är dock i och för sig inget ovanligt. Regelverket, i synnerhet de nyaste bestämmelserna, skulle vidare tjäna på att prejudicerande domstolspraxis utvecklas. När detta kan tänkas ske får tiden utvisa.

Angående hovrätternas tillämpning av bestämmelserna är mitt generella intryck att de inte verkar ha några större svårigheter med att tillämpa dem. Urvalet är emellertid förhållandevis begränsat och det är därmed möjligt att en bredare studie skulle generera ett annorlunda resultat. Bland de undersökta rättsfallen kan det konstateras att hovrätten fastställde tingsrättens dom i nästan hälften av fallen. Det framgår även att hovrätten helt eller delvis delade tingsrättens bedömning avseende företagsbot i mer än hälften av fallen. Det rådde framförallt konsensus kring huruvida rekvisiten i 36 kap. 7 § brottsbalken var uppfyllda eller inte. I tre av rättsfallen (Göta hovrätt B 919-22, Göta hovrätt B 2369-22 och Svea hovrätt B 7067-22) beaktas gärningspersonens uppsåt respektive oaktsamhet. Enligt förarbetena ska objektiva omständigheter (skada, fara, anknytning till brottsligheten) vara viktigare än subjektiva omständigheter (uppsåt, oaktsamhet) när storleken på en företagsbot bestäms. Med andra ord ska verksamhetsrelaterade omständigheter väga tyngre än personrelaterade sådana. Göta hovrätt anger, förvisso, vid ett av tillfällena att de objektiva omständigheterna är viktigare, men det är oklart huruvida domstolarna i de nämnda fallen tillmätte de subjektiva omständigheterna i större utsträckning än vad lagstiftaren ämnat eller inte.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1985/86:23 om ändring i brottsbalken m.m. (företagsbot).

Prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.).

Prop. 2005/06:59 Företagsbot.

Prop. 2018/19:164 Skärpta straffrättsliga sanktioner mot företag.

SOU 1997:127 Straffansvar för juridiska personer, Del A.

Litteratur

Iseskog, Tommy (2020), *Företagsbot – ett ”straff” för juridisk person*, Stockholm: IJK Förlag.

Sandgren, Claes (2021), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, uppl. 5, Stockholm: Nordstedts Juridik.

Rättsfallsförteckning

Göta hovrätt B 919-22 (2022-07-04)

Svea hovrätt B 4598-22 (2022-09-06)

Göta hovrätt B 2369-22 (2022-09-09)

Hovrätten för Övre Norrland B 408-22 (2022-09-09)

Hovrätten för Västra Sverige B 6217-21 (2022-09-14)

Göta hovrätt B 3798-21 (2022-09-21)

Hovrätten för Västra Sverige B 4088-22 (2022-09-22)

Hovrätten för Nedre Norrland B 405-22 (2022-09-29)

Svea hovrätt B 9595-22 (2022-10-07)

Svea hovrätt B 11833-21 (2022-10-25)

Svea hovrätt B 7067-22 (2022-11-15)

Hovrätten för Västra Sverige B 6102-22 (2022-12-19)

Hovrätten över Skåne och Blekinge B 3585-21 (2022-12-21)